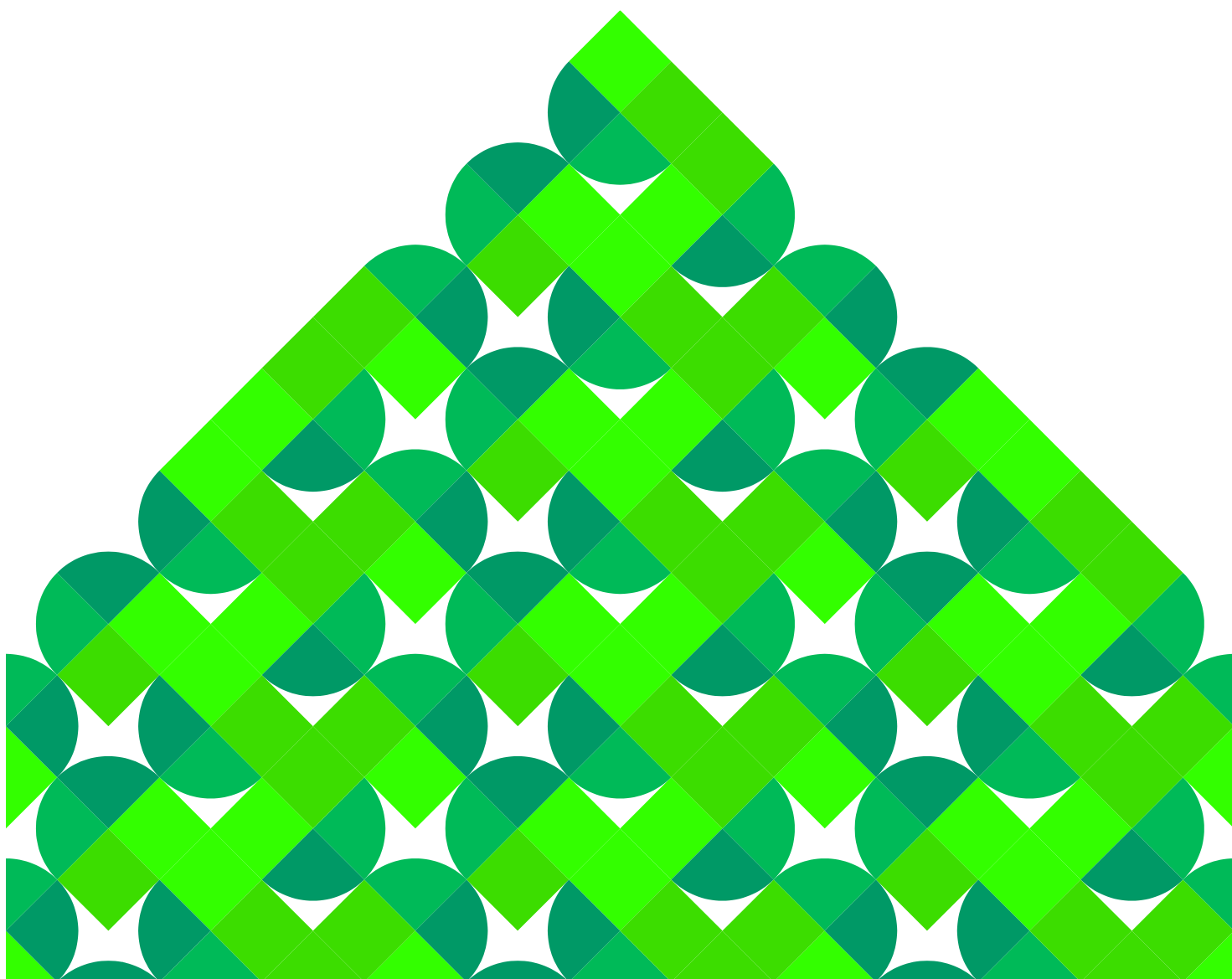

Digital teknik som verktyg för ökad delaktighet och inkludering

Redovisning av ett regeringsuppdrag om stöd till kommuner 2017

Myndigheten för delaktighet är en kunskapsmyndighet som arbetar inom funktionshindersområdet. Vi arbetar för att alla, oavsett funktionsförmåga, ska kunna vara fullt delaktiga i samhället.

Myndigheten för delaktighet, 2018

Titel: Digital teknik som verktyg för ökad delaktighet och inkludering

Nummer 2018:3

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.

Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

Postadress: Myndigheten för delaktighet, Box 1210, 172 24 Sundbyberg

E-post: info@mfd.se

Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
Utgångspunkter för arbetet	6
Uppdraget och avgränsningar	7
Implementering av digital teknik i kommunerna går långsamt	8
Långsiktigt utveckla, sprida och förvalta kunskap om digital teknik	11
Inventering av kommunernas behov av stöd	11
Insatser för att öka kunskap om digital teknik	12
Riktade utbildningsinsatser	15
Stöd och verktyg för implementering	18
Innovation och digital teknik för personer med kognitiv funktionsnedsättning	19
Samverkan kring frågor om digital teknik	21
Slutsatser och bedömning	23
Digital teknik – ett verktyg för inkludering och delaktighet	23
Kunskapsbehov om digital teknik som verktyg för den enskilde	24
Digitala trygghetslarm ökar – men kunskap saknas om vissa kommuner	25
Strategiskt och samordnat arbete för att implementera digital teknik	26
Behov av fortsatt stöd och att stödet utformas på rätt sätt	27
Utmaning att främja innovation och digital teknik	27
Referenser	29

Förord

Denna rapport är en redovisning av ett uppdrag om digital teknik inom socialtjänst och hemsjukvård. Detta uppdrag fick Myndigheten för delaktighet i regleringsbrevet för 2017.

Uppdraget har inneburit att ta fram och sprida information om hur kommuner kan använda och implementera digital teknik. Uppdraget har också inneburit att långsiktigt utveckla, sprida och förvalta kunskapsstöd riktat till kommuner och andra aktörer om digital teknik, innovationer och universell utformning. Rapporten beskriver myndighetens arbete under 2017, utmaningar på området samt slutsatser och bedömning kring det fortsatta arbetet.

Rapporten vänder sig i första hand till regeringen men också till personal inom kommun och landsting och andra aktörer som arbetar med digital teknik.

Uppdraget har genomförts på avdelningen för kunskap och riktlinjer. Författare till rapporten är utredare Annika Streiler. Avdelningschef Åse-Marie Linderö har ansvarat för arbetet. Andra som har medverkat i rapportarbetet är utredarna Elisabeth Lagerkrans, Erika Dahlin, Mille Salomaa-Lindström, Monica Rydén och Raymond Dahlberg.

Myndigheten för delaktighet vill rikta ett särskilt tack till de myndigheter och personer som myndigheten har samverkat med under året.

Sundbyberg i februari 2017

Malin Ekman Aldén
Generaldirektör

Sammanfattning

Digital teknik är ett viktigt verktyg för att bidra till att personer med funktionsnedsättning får bättre levnadsvillkor och blir mer delaktiga i samhället. Vikten av ökad digitalisering lyfts fram både i regeringens digitaliseringsstrategi och i e-hälsovisionen som regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting har fattat beslut om. Att använda digital teknik är också ett medel för att tillgodose rättigheterna enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Myndigheten för delaktighet, MFD, har i uppdrag att öka kunskapen om välfärdsteknik och har under flera år haft specifika regeringsuppdrag inom området. MFD:s arbete har under 2017 främst varit att ge stöd till kommuner och andra aktörer genom att ta fram, tillhandahålla och sprida kunskap om välfärdsteknik. Arbetet har dessutom inneburit att främja innovativa tekniska lösningar, främst riktat till personer med kognitiv funktionsnedsättning.

Myndigheten bedömer att det finns ett fortsatt behov av stöd till kommunerna gällande implementering av digital teknik. Antalet kommuner som har infört digitala trygghetslarm har ökat stort och många är inne i en digitaliseringsfas. Däremot har inte lika många kommuner implementerat annan digital teknik. Att förstå kommunernas behov av stöd och att följa upp hur tekniken används är grundläggande för att kunna ge rätt sorts stöd. Det finns även behov av att öka kunskapen på området genom bland annat forskning. MFD menar vidare att det behövs ett tydligt strategiskt arbetssätt för att implementera digital teknik. Det är därför fortsatt angeläget att det finns ett samordnat arbete runt detta på nationell, regional och lokal nivå. En jämlik tillgång är centralt för att personer ska kunna ta del av tekniken och för att användningen ska leda till förbättrade levnadsvillkor. Ett ökat innovationsarbete är dessutom viktigt. Framförallt utveckling av olika produkter och tjänster för att stödja behoven hos den enskilde och tillgodose behov av användbarhet och tillgänglighet.

Utgångspunkter för arbetet

Digital teknik är ett verktyg för att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättning och bidra till att individers rättigheter tillgodoses. Samtidigt går införandet av digital teknik i kommunerna relativt långsamt.

Digital teknik kan bidra till ökad trygghet, delaktighet, aktivitet och självständighet för alla personer, oavsett funktionsförmåga, ålder och kön. Begreppet välfärdsteknik används ofta i detta sammanhang. Att fler personer får ta del av teknik kan också bidra till att främja den enskildes rättigheter, i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Digital teknik kan stärka delaktighet och självbestämmande. Digitalt stöd kan till exempel ge nya möjligheter till kommunikation för personer som har svårigheter att uttrycka sig. Delaktighet och självbestämmande finns med i de allmänna principerna i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionens artikel 3a handlar om respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val samt enskilda personers oberoende. Artikel 3c handlar om fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället.¹ Digital teknik är ett sätt att möjliggöra inkludering, samtidigt som det är angeläget att tekniken inte blir exkluderande eller leder till ökad isolering. Detta sker om tekniken har brister som rör tillgänglighet eller om inte alla har tillgång till tekniken. Det leder till att den inte kan användas av alla på jämlika villkor. MFD har haft rättighetsperspektivet som grund genom hela uppdraget. Myndigheten har haft tre övergripande mål för arbetet med digital teknik under året. De tre målen är:

---

¹ Artikel 3 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

- Fler personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till välfärdsteknik för att öka delaktighet, självständighet, trygghet, aktivitet och självbestämmande.
- Alla kommuner ska ha kunskap om välfärdsteknik samt förutsättningarna för att implementera och använda tekniken.
- Tillgången till välfärdsteknik oavsett ålder, kön eller könsuttryck, funktionsförmåga, socioekonomiska förhållanden och bostadsort, ska främjas.²

Uppdraget och avgränsningar

En del av uppdraget rapporterades i oktober 2017. Det gäller delen om att ta fram och lämna förslag på hur en nationell samordning för utveckling av de tekniska förutsättningarna för digitala trygghetstjänster långsiktigt ska utformas.³ Denna rapport redovisar därför enbart uppdragets tre återstående delar:

- Stödja kommunerna att implementera digital teknik.
- Långsiktigt utveckla, sprida och förvalta kunskapsstöd.
- Arbeta med teknik och innovationer som stöd för personer med kognitiv funktionsnedsättning.⁴

Myndigheten har i tre års tid haft regeringsuppdrag om digital teknik. Tyngdpunkten för MFD:s arbete i de olika regeringsuppdragen under åren har till stor del legat på frågor om trygghetslarm och att stödja kommunerna i deras arbete att digitalisera dessa. Bakgrunden till detta har bland annat varit regeringens mål om full digitalisering av trygghetslarmen. I 2017 års uppdrag ingår fortfarande digitaliseringen av trygghetslarmen. Myndigheten har undersökt kommunernas behov av stöd vad gäller implementering av bland annat trygghetslarm samt

---

² Projektplan välfärdsteknologi, 2017/0084.

³ Myndigheten för delaktighet (2017), *Tekniska förutsättningar för digitala trygghetstjänster. Redovisning av ett regeringsuppdrag om nationell samordning*.

⁴ Regeringsbeslut II:11, S2016/07779/RS (delvis).

kartlagt hur långt kommunerna har kommit. Myndigheten har valt att inte fokusera lika mycket på trygghetslarmen som tidigare år, utan i stället arbeta med bredare stöd för att implementera *olika* digitala lösningar. Anledningen till detta är att digitaliseringen av larmen ökar snabbt.

Implementering av digital teknik i kommunerna går långsamt

I Socialstyrelsens årliga kartläggning av välfärdsteknik och e-hälsa i kommunerna framkommer att allt fler kommuner använder sig av digital teknik men att utvecklingen går långsamt. Användningen ökar dock både i ordinärt boende, särskilda boenden för äldre och i stöd- och serviceboenden för personer med funktionsnedsättningar. Den vanligaste tekniken är passiva larm (sensorer). Vårdplanering med stöd av bildkommunikation är också vanligt. Natttillsyn med kamera och användning av GPS-larm i ordinärt boende har ökat under det senaste året. Det är dock fortfarande få personer som har fått del av tekniken. I Socialstyrelsens enkät redovisar 88 kommuner att de använder kamera för natttillsyn, men endast 513 personer har fått möjlighet att använda tekniken. År 2016 var motsvarande antal 382 personer. I 2017 års enkät svarar 123 kommuner att 509 personer har GPS-larm. Detta motsvarar en ökning med cirka 44 procent sedan 2016.⁵

---

⁵ Socialstyrelsen (2017), *E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2017*.

Tabell 1. Antal kommuner med olika typer av välfärdsteknik 2016 och 2017 (n=236).

	Ordinärt boende		Särskilda boenden		LSS-boende	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Passiva larm (dörrlarm, fallarm, rörelselarm m.m.).	184	204	220	231	190	206
Vårdplanering/samordnad individuell vårdplanering med stöd av bildkommunikation	89	141	60	121	50	112
Mobilt trygghetslarm (GPS-larm, positioneringslarm)	62	123	-	111	-	-
Trygghetskamera (nattillsyn/fjärrtillsyn med kamera)	55	88	15	27	12	19
Utrustning för påminnelse om medicin m.m.	41	61	27	48	40	60
Dagtillsyn med hjälp av kamera	8	7	-	-	-	-
Annat	28	22	21	32	22	20

Källa: Socialstyrelsens uppföljning E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2016 och 2017.

Både antalet och andelen digitala trygghetslarm har ökat stort mellan 2016 och 2017 (se tabell 1). Av de 243 kommunerna som svarade på Socialstyrelsens enkät år 2017 om e-hälsa och välfärdsteknik angav 167 stycken att trygghetslarmen hade digitaliserats. I januari 2017 fanns det cirka 231 000 trygghetslarm i hela landet, varav 69 procent var digitala och resterande analoga. Motsvarande andel digitala larm året innan var 48 procent.⁶

---

⁶ Socialstyrelsen (2017), *E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2017*.

Långsiktigt utveckla, sprida och förvalta kunskap om digital teknik

Myndigheten för delaktighet har under 2017 genomfört riktade utbildningsinsatser till olika aktörer, tagit fram stöd och verktyg för implementering samt arbetat med innovation och digital teknik som stöd för personer med kognitiv funktionsnedsättning.

Fokus i detta regeringsuppdrag har varit att ge stöd och kunskap till kommuner om hur digital teknik kan bidra till ökad delaktighet, självständighet och jämlikhet i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Uppdraget har även inneburit att visa hur digital teknik och innovationer kan öka delaktighet och främja självbestämmande för personer med kognitiv funktionsnedsättning.

Inventering av kommunernas behov av stöd

MFD genomförde under 2017 en mindre behovsinventering hos ett antal kommuner om implementering av digital teknik.

Inventeringen genomfördes genom telefonintervjuer i ett urval⁷ av kommuner. I den ingick både kommuner som har kommit lite längre i implementeringen och kommuner som inte har kommit lika långt. Behoven skiljde sig inte så mycket mellan dessa två grupper. Några kommuner som inte har kommit så långt i arbetet att införa digital teknik

---

⁷ Urvalet för Myndigheten för delaktighets undersökning har bestått av 20 kommuner som inte har kommit så långt med implementering av digital teknik, varav åtta svarade, samt tio kommuner som har kommit längre. Av dessa svarade sju. Urvalet baseras på resultatet från Socialstyrelsens kartläggning om e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2017.

anger att ekonomin är ett hinder, både kopplat till införandet av digitala trygghetslarm och till implementering av andra tjänster.

I intervjuerna kom det fram att kommunerna har behov av att få ökad kunskap om det mobila nätet fungerar jämfört med det fasta nätet för att koppla upp de digitala trygghetslarmen. Kommunerna vill också ha ökad kunskap om funktionaliteten i näten för att kunna koppla på fler digitala tjänster på samma plattform som trygghetslarmen.

Kommunerna efterfrågade ökat stöd från nationellt håll. Både gällande upphandlingsfrågor men också stöd om informationssäkerhet, hur tekniken fungerar, kravspecifikationer, standarder, lagstiftning och termer och begrepp. Nationellt stöd efterfrågas också om införande och användning av digital teknik. Vikten av regional samverkan och samverkan mellan kommuner i exempelvis upphandlingsfrågor och riktlinjer är ytterligare behov som lyftes.

Många kommuner angav att den digitala kompetensen måste stärkas. Detta gäller både hos chefer och beslutsfattare men även hos personal och slutanvändare. En annan fråga som lyftes, oavsett hur långt kommunerna hade kommit i implementeringsarbetet, var ansvarsfrågan. Det vill säga om det är kommunen, landstinget, den enskilde eller utförare som har ansvaret för tekniken. Kommunerna vill ha tydligare regelverk och riktlinjer om detta. Termer och begrepp var en annan fråga som togs upp i intervjuerna. Det finns många termer och begrepp kopplade till området vilket skapar en osäkerhet hos kommunerna.

Insatser för att öka kunskap om digital teknik

Myndigheten har under 2017 arbetat med att öka och sprida kunskap om hur digital teknik kan användas som ett verktyg för kommunerna och för att främja personers möjlighet till ökad delaktighet.

Förstudie om digital teknik

MFD har tagit fram en förstudie för att kartlägga forskning som ger vetenskapligt stöd för att digital teknik bidrar till ökad delaktighet, självständighet, trygghet, självbestämmande eller aktivitet för personer med funktionsnedsättning i alla åldrar, genom uppdrag till Umeå universitet och Linköpings universitet. Förstudien identifierar både områden där det finns forskning och områden där det saknas forskning. Syftet med förstudien är att den ska utgöra underlag för en systematisk kunskapsöversikt inom området och att bidra till en ökad kunskapsgrund för myndighetens fortsatta arbete med digital teknik.

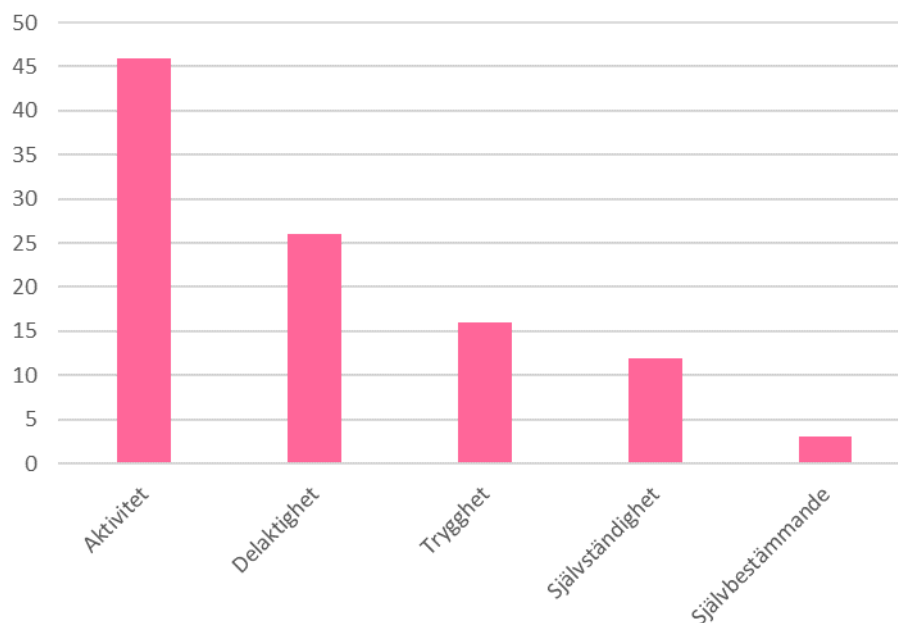
Förstudien inkluderar både nationella och internationella studier under perioden 2007–2017. Den innehåller systematiska översikter eller metaanalyser⁸ som rör digital teknik och som har koppling till något av områdena delaktighet, självständighet, trygghet, självbestämmande och aktivitet. Förstudien omfattar 69 artiklar som bygger på en systematisk översikt.

Resultatet av förstudien visar att större delen av artiklarna har äldre personer som målgrupp. Ofta ingår flera områden i en och samma artikel. Majoriteten av artiklarna handlar om digital teknik som främjar aktivitet (46 stycken) medan 26 artiklar har anknytning till delaktighet, 16 artiklar till trygghet och 12 till självständighet. Endast tre artiklar handlar om digital teknik och självbestämmande i någon form. Nära hälften av artiklarna är publicerade de tre senaste åren vilket antyder att området är under utveckling (se diagram 1).

---

⁸ En studie av vetenskapliga publikationer, med syfte att dra slutsatser om den samlade vetenskapliga litteraturens gemensamma slutsats.

Diagram 1. Områden som är mest förekommande i artiklarna, antal artiklar.

Ökad information om digital teknik via olika kanaler

MFD har under året arbetat med att sprida information om digital teknik på konferenser och mässor. Myndigheten har exempelvis deltagit på strategiska arenor som MVTe-mässan 2017 (Mötesplats välfärds-teknologi och e-hälsa). På denna mässa höll MFD föreläsningar och hade samordningsansvar för en monter tillsammans med E-hälsomyndigheten, Bredbandsforum, Post- och telestyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen.

I syfte att göra nationell kunskap om digital teknik tillgänglig har myndigheten även fortsatt att utveckla innehåll och struktur på sin webbplats www.mfd.se. Detta ska möta behovet av en nationell kunskapsplattform om digital teknik för kommuner och andra aktörer. För att bidra till ökad information och utbyte av kunskap och erfarenheter administrerar myndigheten gruppen Forum Välfärdsteknologi som finns på Facebook. Antalet medlemmar i gruppen har under knappt två års tid

ökat från 379 till 1 309 medlemmar⁹. Det har varit hög aktivitet i forumet från medlemmarna under året. Gruppen används främst som ett forum för kommuner att ställa frågor och få svar från andra kommuner och aktörer men även för omvärldsbevakning och som ett sätt för MFD att sprida information.

Riktade utbildningsinsatser

MFD har fortsatt arbetet med att ge riktat stöd till kommunerna om implementering av digital teknik genom att själv anordna konferenser, utbildningar och föreläsningar.

Fem regionala konferenser har genomförts

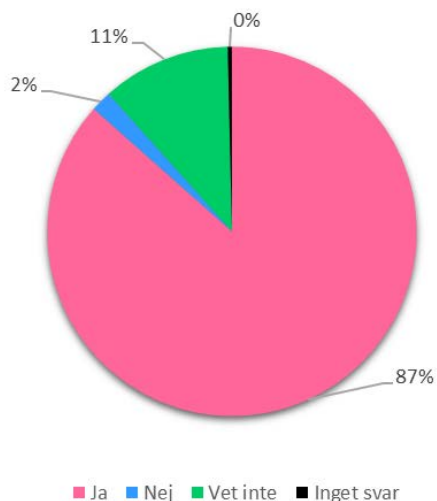
Myndigheten har arrangerat konferenser i fem regioner¹⁰. Målgruppen för dessa konferenser var enhetschefer samt avdelnings- och områdeschefer inom socialtjänst och hemsjukvård, men även andra personer som har en central roll i arbetet med att införa digital teknik. För att ge kommunerna en samlad bild av de nationella aktörernas arbete genomfördes konferenserna i samverkan med Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting, Upphandlingsmyndigheten samt Swedish Standards Institute. På respektive konferens presenterades även lokala exempel från kommuner.

---

⁹ Medlemsantal den 17 februari 2017 till den 15 januari 2018.

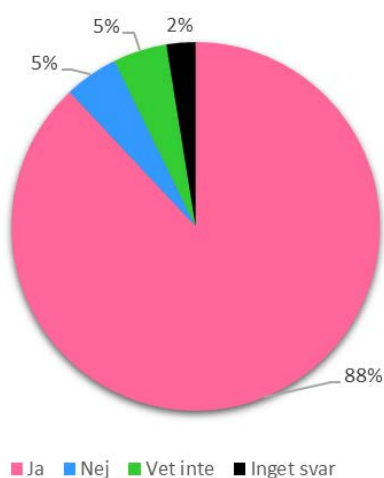
¹⁰ Dalarnas län, Södermanlands län, Västra Götalands län, Skåne län och Blekinge län.

Diagram 2. Andel deltagare som har svarat om de kommer ha nytta av kunskapen de fick på konferenserna i sitt dagliga arbete.

Enligt utvärderingen av konferenserna, där 66 procent av deltagarna svarade, ansåg 87 procent att de kommer ha nytta av den kunskap de fick under konferensen i sitt dagliga arbete (se diagram 2). Vidare ansåg 88 procent att konferenserna har bidragit till en tydligare bild av de nationella aktörernas arbete och (se diagram 3).

Diagram 3. Andel deltagare som angett om de har fått en tydligare bild av de olika nationella aktörernas roller och ansvarsområden.

Cirka 33 procent svarade att konferensen i hög grad har ökat kunskapen om digital teknik som ett verktyg för att främja individers rättigheter och 57 procent svarade i viss mån. Cirka 20 procent ansåg sig i hög grad ha fått ökad kunskap om hur digital teknik blir en del av verksamhetsutvecklingen. Ytterligare 73 procent har fått ökad kunskap i viss mån. Totalt deltog cirka 420 personer på konferenserna. Deltagarna var främst från kommuner (cirka 78 kommuner) men även representanter från landsting och region/kommunförbund, företag samt universitet och högskolor deltog.¹¹

Utbildning av teknikcoacher

MFD har fortsatt utbildningen av teknikcoacher, som också genomfördes under 2016. Totalt har MFD hållit fyra utbildningstillfällen med 58 deltagare från tre¹² kommuner. Utbildningarna har syftat till att öka kunskapen om hur teknik kan användas som kognitivt stöd och för att underlätta implementering av välfärdsteknik i kommunerna. För att följa upp tidigare utbildningar har myndigheten dessutom genomfört en nätverksträff med 25 personer från sju kommuner som deltog i teknikcoachutbildningar under 2016.

Seminarier och föreläsningar för att sprida information och kunskap

MFD har deltagit på sex stycken seminarier med Digit¹³ för att sprida kunskap om digital teknik. Digit är ett samverkansprojekt som drivs av Stockholms stad och elva kommuner i Stockholms län. Syftet är att ge digital kompetensutveckling för medarbetare inom äldreomsorg och funktionshinderomsorg inklusive socialpsykiatri. MFD har också haft

---

¹¹ Sammanställning utvärdering samt deltagarförteckning regionala konferenser, dnr 2017/0172.

¹² Malmö kommun, Lunds kommun och Eslövs kommun.

¹³ För mer information om Digit se: <http://stockholmdigit.se/>

cirka tjugo föreläsningar hos kommuner och andra aktörer för att stödja arbetet med att införa och använda välfärdsteknik.

Stöd och verktyg för implementering

Myndigheten har arbetat med att utveckla flera olika stöd och verktyg för att öka kunskapen om digital teknik. För att mer långsiktigt tillgodose olika aktörers behov har fokus varit att ta fram digitala kunskapsstöd och verktyg. Arbetet med att sprida information om dessa kommer att fortsätta under 2018.

Två webbutbildningar för att öka kunskap

MFD har tagit fram två webbutbildningar. Den första utbildningen är riktad till arbetsterapeuter för att öka kunskapen om användning av välfärdsteknik. Den ska också inspirera arbetsterapeuter att i högre grad utnyttja digital teknik som kan ge ökad självständighet, trygghet, aktiviteter och delaktighet i vardagslivet för den som använder tekniken. Utbildningen har tagits fram av fackförbundet Sveriges arbetsterapeuter på uppdrag av Myndigheten för delaktighet. Den andra utbildningen är riktad till personal inom socialtjänst och hemsjukvård i syfte att visa hur användandet av välfärdsteknik kan stödja en persons möjligheter till ökad trygghet, självständighet, aktivitet och delaktighet.

Film om universell utformning

För att informera om syftet med universell utformning och vikten av att designa produkter, varor och tjänster som alla kan använda har myndigheten tagit fram en film om detta. Filmen kan användas i utbildningssyfte och som diskussionsmaterial för att öka kunskapen hos olika aktörer.

Metodstöd för implementering

Myndigheten har under 2017 arbetat med att ta fram ett metodstöd i syfte att ge kommunerna ökat stöd i sitt arbete med implementering av digital

teknik. Avsikten är att stödet ska presenteras i ett webbverktyg på myndighetens webbplats i början av 2018. Stödet utgår ifrån att implementering av digital teknik handlar om ett systematiskt förändringsarbete där inte bara digital teknik ska börja användas, utan även nya metoder och arbetssätt. Frågor om tillgänglighet och tillgång till de digitala produkterna utgör en viktig del i metodstödet.

Vidareutveckling av välfärdsteknologisnuran

MFD har vidareutvecklat den så kallade välfärdsteknologisnuran, som togs fram 2016. Det är ett digitalt verktyg för att ge stöd till kommunerna att kalkylera investeringskostnader och effektivitet vid införande av digital teknik. Ytterligare en tjänst, medicinpåminnare, har lagts till i verktyget i syfte att ge kommunerna ett bättre och bredare användningsområde för beräkningarna. Välfärdsteknologisnuran finns på MFD:s webbplats www.mfd.se.

Innovation och digital teknik för personer med kognitiv funktionsnedsättning

Myndigheten för delaktighet har arbetat med teknik och innovationer som stöd för ökad trygghet, delaktighet och självbestämmande för personer med kognitiv funktionsnedsättning. Tyngdpunkten för arbetet har varit att utveckla stöd, både riktat direkt till personer med kognitiva funktionsnedsättningar och till personal. Fokus har dessutom varit att tydliggöra vilka behov av innovation som finns kring digital teknik och kognition.

Digitalt metodstöd för ökat självbestämmande

MFD har gett Linköpings universitet i uppdrag att påbörja utvecklingen av ett digitalt metodstöd för att öka självbestämmande, delaktighet och tillgänglighet riktat till personer med kognitiva funktionsnedsättningar. Syftet har varit att påbörja utvecklingen av ett stöd som ska kunna

användas i olika situationer. Användaren ska, utifrån skiftande behov, få möjlighet att uttrycka synpunkter och önskemål exempelvis i samband med biståndshandläggning. Syftet med utvecklingen av stödet har också varit att det ska kunna användas i situationer där användaren gör självskattningar i dialog med familj, biståndshandläggaren, pedagoger, omsorgspersonal och andra aktörer.

Simulator för att öka medvetenheten om kognition

MFD har tagit fram en så kallad funktionssimulator. Den är riktad till personal som möter personer med kognitiv funktionsnedsättning men även till allmänhet, beslutsfattare och anhöriga. Syftet är att öka medvetenheten om hur det är att leva med kognitiv funktionsnedsättning. En ökad medvetenhet förväntas på sikt leda till bättre bemötande och ökad tillgänglighet för personer med kognitiv funktionsnedsättning inom olika områden. Funktionssimulatorn ska simulera visa sex olika situationer, varav två är färdigställda. Den ena gäller skolan och den andra gäller att ta sig till sin dagliga sysselsättning med kollektivtrafik. Arbetet med simulatorn kommer att fortsätta under 2018, då resterande fyra situationer (morgon, arbete på kontor, praktiskt arbete samt kvällsaktivitet) kommer att färdigställas. Simulatorn kommer även att åskådliggöra skolsituationen för en elev med hörselskada.

Applikation och verktyg för personer med kognitiv funktionsnedsättning

MFD har färdigställt en klädapp för personer med kognitiv funktionsnedsättning. Syftet med appen är att ge individer stöd i att självständigt välja kläder utifrån dagens väderprognos. Appen är licensierad så att andra aktörer har möjlighet att vidareutveckla den för att driva innovationsarbetet framåt.

MFD har också tagit över verktyget App-forum från Västra Götalandsregionen. Verktyget underlättar att hitta och ta del av applikationer till mobiltelefoner eller surfplattor som kan stödja personer med kognitiva

funktionsnedsättningar. App-forum kommer att publiceras på webbplats www.mfd.se under 2018.

Dialog kring behov av innovation

I syfte att främja innovativa digitala lösningar har MFD haft dialog med funktionshinders-, pensionärs- och anhörigorganisationer om vilka behov av digital teknik som finns och som inte tillgodoses. Myndigheten har också haft en workshop med hjälpmedelskonsulenter inom kognitionsområdet från hela Sverige.

Samverkan kring frågor om digital teknik

Myndigheten för delaktighet har lett en arbetsgrupp inom ramen för Rådet för styrning med kunskap. Arbetsgruppen har tagit fram en gemensam plan för arbetet med välfärdsteknologi för myndigheterna i rådet. Syftet med planen är att utveckla och skapa effektivare samverkan med utgångspunkt i behoven hos den enskilde och hos verksamheterna, för att öka delaktigheten för alla personer, oavsett funktionsförmåga, genom användning av välfärdsteknik. Planen lämnades till Rådet för styrning med kunskap den 21 juni 2017.¹⁴

MFD har under året deltagit i tre arbetsgrupper kopplade till Vision e-hälsa 2025 och den handlingsplan som finns för genomförande av visionen. I handlingsplanen finns utpekade insatsområden och de arbetsgrupper som myndigheten har deltagit i gäller områdena enhetligare begreppsanvändning och standarder samt arbetsgruppen om uppföljning av visionen.¹⁵ Arbetet har handlat om att gemensamt med andra myndigheter och aktörer ta fram genomförandeplaner för respektive område.

---

¹⁴ Myndigheten för delaktighet (2017), *Plan för arbetet med välfärdsteknologi. Ökad samverkan mellan myndigheterna i rådet för styrning med kunskap.*

¹⁵ För mer information om styr- och samverkansorganisationen se <https://ehalsa2025.se/>

Utöver detta har MFD påbörjat samverkan inom ramen för det partnerskap som har tagits fram mellan Sveriges Kommuner och Landsting, Socialstyrelsen och de regionala samverkans- och stödstrukturerna. För att testa strukturerna för partnerskapet har ett pilotprojekt föreslagits om välfärdsteknik och hur behovet av kunskapsstöd ser ut för kommunerna. Pilotprojektet är avsett att pågå under 2018.

MFD har även samverkat med flera andra aktörer, bland annat SKL Kommentus Inköpscentral när det gäller frågor om digitala trygghetslarm och med en rad andra aktörer och myndigheter.

Slutsatser och bedömning

MFD ser digital teknik som ett verktyg för ökad delaktighet och ökat självbestämmande för personer med funktionsnedsättning. En jämlik tillgång är centralt för att personer ska kunna ta del av tekniken och i förlängningen, av sina rättigheter. MFD:s slutsats är att det finns behov av både ökad kunskap om området och behov av stöd till kommuner gällande implementering av tekniken.

Digital teknik – ett verktyg för inkludering och delaktighet

Digital teknik och digitala tjänster är ett viktigt verktyg för att möjliggöra att personer med funktionsnedsättning ska bli mer delaktiga i samhället. Att ha tillgång till och kunna använda digital teknik kan bidra till levnadsvillkor på jämlika villkor och leda till ökad trygghet, aktivitet, självständighet och självbestämmande.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning tar upp principer som respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val, enskilda personers oberoende och fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället.¹⁶ Med utgångspunkt i ett rättighetsperspektiv är digital teknik något som kan bidra till att uppfylla dessa rättigheter.

Arbetet med att införa digital teknik som ett verktyg för den enskilde är en betydelsefull del i regeringens och Sveriges Kommuner och Landstings gemensamma vision om e-hälsa 2025.¹⁷ Både visionen och

---

¹⁶ Artikel 3 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

¹⁷ Socialdepartementet och Sveriges Kommuner och Landsting (2016), *Vision e-hälsa 2025*.

regeringens digitaliseringsstrategi¹⁸ anger att Sverige ska bli bäst i världen på att ta tillvara digitaliseringens möjligheter och då är digital teknik som stöd för den enskilde en del för att nå målet.

Myndigheten för delaktighet vill därmed framhäva vikten av digital teknik som ett verktyg för inkludering och delaktighet men också vikten av att säkerställa att tekniken inte bidrar till ett digitalt utanförskap. När olika tekniska lösningar införs är det centralt att analysera vilka som har möjlighet att ta del av tekniken. Finns det ekonomiska hinder, bristande kunskap hos personal och användare eller är tekniken utformad så att den inte kan användas av alla?

För den enskilde bör det tydligt framgå hur den digitala tekniken tillhandahålls, vilken aktör som har ansvaret och på vilka grunder en person kan få tillgång till digital teknik. Den lagstiftning som reglerar vem som kan få välfärdsteknik är teknikneutral. Samtidigt finns det gränsdragningsproblematik mellan exempelvis välfärdsteknik och hjälpmedel. En person kan få tillgång till teknik via biståndsbeslut eller förskrivet som ett hjälpmedel. Men mycket digital teknik köps också privat. För att tekniken ska kunna tillhandahållas på ett jämlikt sätt är det viktigt att ansvarsfrågan förtydligas på detta område.

Kunskapsbehov om digital teknik som verktyg för den enskilde

Genom att följa Socialstyrelsens årliga kartläggning går det att se att kommunerna i större utsträckning än tidigare använder sig av olika digitala tjänster. Användningen är dock fortfarande på en relativt låg nivå. Det är svårt att bedöma hur många personer som har fått ta del av digital teknik som stöd genom att enbart titta på kartläggningen (förutom för några tjänster). Det går heller inte att utläsa om det finns skillnader i vem som får ta del av digitala stöd beroende på exempelvis kön eller ålder. Anledningen till detta är att uppföljningen sker på en mer

---

¹⁸ Regeringskansliet (2017), *För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi*.

övergripande nivå. Myndigheten ser behov av att kunna följa upp utvecklingen av digital teknik i kommunerna mer ingående. Det är viktigt för att kunna ge ett mer ändamålsenligt stöd till olika aktörer och för att säkerställa att tekniken inte bidrar till digitala klyftor. Tillgången till tekniken får inte leda till ojämställda eller ojämlika villkor. MFD kommer under 2018 att se över hur digital teknik kan utvecklas och ingå som en del i uppföljningen av levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning.

Utifrån den förstudie om välfärdsteknik som MFD har tagit fram under 2017 ser myndigheten behov av att ytterligare stimulera forskning om hur digital teknik används och teknikens nytta. Det handlar om hur teknik kan bidra till självbestämmande för personer med funktionsnedsättning – ett område där det i dag finns relativt lite systematiskt sammanställd kunskap. Baserat på förstudiens resultat framkommer också behov av en djupare analys inom områdena aktivitet och delaktighet kopplat till digital teknik, då det inom dessa områden finns en större mängd litteratur. MFD avser att arbeta vidare med denna fråga och lyfta resultatet till relevanta aktörer.

Digitala trygghetslarm ökar – men kunskap saknas om vissa kommuner

MFD har kunnat följa utvecklingen av de digitala trygghetslarmen genom Socialstyrelsens kartläggning och sett att antalet och andelen larm ökar stort. Mot denna bakgrund har myndigheten breddat fokus för hur årets uppdrag har genomförts. Fokus har inte legat på trygghetslarmen i lika stor utsträckning som tidigare år. Myndigheten bedömer att de flesta kommuner redan har eller är på väg att genomföra digitalisering av trygghetslarmen, medan övrig användning av digitala tjänster inte har kommit lika långt.¹⁹ Vad gäller digitala trygghetslarm finns det dock ett antal kommuner som framöver kan behöva särskilda riktade insatser. Det

---

¹⁹ Myndigheten för delaktighet (2017), *Tekniska förutsättningar för digitala trygghets tjänster. Redovisning av ett regeringsuppdrag om nationell samordning.*

är kommuner som varken har svarat på Socialstyrelsens uppföljning eller på kompletterande intervjuer från Myndigheten för delaktighet. Det saknas därför information om hur långt dessa kommuner har kommit i arbetet att implementera digitala trygghetslarm och andra digitala tjänster.

Strategiskt och samordnat arbete för att implementera digital teknik

MFD:s bedömning är att kommuner behöver ha ett tydligt strategiskt arbetssätt för att genomföra implementering av digital teknik och för att kunna tillhandahålla olika digitala tjänster. Detta oavsett om det gäller digitala trygghetslarm eller andra tjänster. Vid införande av teknik handlar det om att se tekniken som en del i verksamhetsutvecklingen och inte som ett separat spår. För att detta ska vara möjligt är det viktigt att det finns en samlad bild av de olika nationella aktörernas roller och arbete kopplat till området. Myndigheten har under året lagt fokus på att öka kunskapen om digital teknik som ett verktyg för att säkerställa individens rättigheter men även på att ge stöd för att kommunerna ska arbeta systematiskt med implementering av digital teknik. Detta har MFD gjort i samverkan med andra myndigheter och aktörer, exempelvis på de regionala konferenser som myndigheten har hållit tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting, Upphandlingsmyndigheten, Swedish Standards Institute och Socialstyrelsen. Vid dessa gemensamma konferenser har kommunerna getts möjlighet att få en samlad bild av aktörernas arbete med digital teknik, bland annat i kontexten upphandling, standardisering, juridik och mänskliga rättigheter.

Det är viktigt att tänka på tekniken som ett verktyg för att bidra till värden för den enskilde och vilken funktion ett verktyg bör ha. Myndighetens uppfattning är att specifika produkter ofta kan hamna i fokus när kommuner ska implementera teknik, i stället för värdet, funktionen eller nya arbetssätt. Myndigheten anser även att det är centralt att lyfta den digitala tekniken ur ett rättighetsperspektiv. Den digitala tekniken är inte något som kan stå för sig själv, utan är ett medel för att uppnå värden och bidra till att rättigheter kan tillgodoses för enskilda.

MFD:s erfarenhet från årets arbete är att digital teknik sällan ses ur ett rättighetsperspektiv och därför har myndigheten valt att lyfta fram det tydligare vid möten med olika aktörer.

Behov av fortsatt stöd och att stödet utformas på rätt sätt

Myndigheten för delaktighet kan konstatera, dels från Socialstyrelsens uppföljning, dels från sin egen behovsinventering, att kommunerna har fortsatt behov av stöd och att det finns mycket arbete kvar att göra för att öka användningen av digitala tjänster. MFD:s arbete under året har till stor del varit inriktat mot att skapa ett mer långsiktigt stöd till kommuner och andra aktörer inom området. Myndigheten har därför prioriterat att ta fram flera digitala stöd, både webbutbildningar, metodstöd och annat material. Syftet är att nå ut till fler kommuner och andra aktörer med stöd och vägledning.

Det finns också behov av att veta mer om vilket sorts stöd kommunerna efterfrågar och ett arbete har därför initierats under 2017 för att öka kunskapen om detta. Inom ramen för partnerskapet mellan Sveriges Kommuner och Landsting, Socialstyrelsen och de regionala stödstrukturerna, ska MFD under 2018 leda ett pilotprojekt. Syftet är att utreda om det befintliga stöd som finns om välfärdsteknik är ändamålsenligt och når ut till kommunerna samt om det finns behov av annat stöd och hur det i sådana fall bör utformas.

Utmaning att främja innovation och digital teknik

Myndigheten för delaktighet har fortsatt att arbeta med digital teknik och innovationer. En stor del av arbetet har inneburit att främja digitala lösningar för personer med kognitiv funktionsnedsättning i syfte att öka självbestämmande och delaktighet. Myndigheten har tagit fram ett antal stöd inom området, men ser fortfarande en utmaning i att arbeta främjande med innovationer. Kommunerna har inte kommit så långt i

implementeringen av digital teknik och då många verksamheter står inför utmaningar som handlar om att få till de grundläggande förutsättningarna för att arbeta med digital teknik, blir steget till innovationsinsatser långt. MFD har, förutom att ta fram egna innovativa digitala lösningar, träffat aktörer för att samla in behov av innovativa lösningar. Myndighetens reflektion efter dialogerna är att det finns behov av nya innovationer men även att många digitala lösningar som efterfrågas redan finns. Kännedomen om produkter och tjänster som redan finns framtagna kan därför behöva öka och samtidigt kan verksamheter som arbetar med att främja innovation även behöva samordnas bättre för att de ska kunna dra nytta av varandra.

MFD anser att arbetet med innovationer och digital teknik är viktigt för att bidra till utvecklingen av olika produkter och tjänster som kan stödja den enskilde. I innovationsprocessen bör även användbarhet och tillgänglighet tänkas in och slutanvändarna behöver involveras bättre i dessa processer. Myndigheten anser, i enlighet med tidigare förslag²⁰, att det bör genomföras en satsning för att möjliggöra och stödja innovationsarbete om digital teknik som stöd för den enskilde.

---

²⁰ Myndigheten för delaktighet (2017), *Tekniska förutsättningar för digitala trygghetstjänster. Redovisning av ett regeringsuppdrag om nationell samordning.*

Referenser

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Myndigheten för delaktighet (2017), Plan för arbetet med välfärdsteknologi. Ökad samverkan mellan myndigheterna i rådet för styrning med kunskap.

Myndigheten för delaktighet (2017), Tekniska förutsättningar för digitala trygghetstjänster. Redovisning av ett regeringsuppdrag om nationell samordning.

Projektplan välfärdsteknologi, 2017/0084.

Regeringsbeslut II:11, S2016/07779/RS (delvis).

Regeringskansliet (2017), För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi.

Sammanställning utvärdering samt deltagarförteckning regionala konferenser, dnr 2017/0172.

Socialdepartementet och Sveriges Kommuner och Landsting (2016), Vision e-hälsa 2025.

Socialstyrelsen (2017), E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2017. Redovisning av en uppföljning av utvecklingen inom e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna.

Digital teknik som verktyg för ökad delaktighet och inkludering

Redovisning av ett regeringsuppdrag om stöd till kommuner 2017

Digital teknik är ett viktigt verktyg för att bidra till att personer med funktionsnedsättning får bättre levnadsvillkor och blir mer delaktiga i samhället. Myndigheten för delaktighet har under 2017 genomfört riktade utbildningsinsatser till olika aktörer, tagit fram stöd och verktyg för implementering samt arbetat med innovation och digital teknik som stöd för personer med kognitiv funktionsnedsättning. Myndighetens slutsats är att det finns behov av ökad kunskap om digital teknik, satsningar på innovationer, behov av stöd till kommuner gällande implementering av tekniken samt att säkerställa en jämlik tillgång till tekniken.

Myndigheten fick uppdraget den 20 december 2016 och slutrapporterar genom denna rapport uppdraget till Socialdepartementet.

Myndigheten för delaktighet
Box 1210, 172 24 Sundbyberg
08-600 84 00
info@mfd.se
www.mfd.se
Nummer: 2018:3